

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsatların Artırılmasına Yönelik Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşleri

¹Abdurrahman MENGİ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, abdurrahmanmengi@yyu.edu.tr, Türkiye, 0000-0001-5903-254X

Merve ÖZÇELİK HATAŞ, Millî Eğitim Bakanlığı, mervehasan8992@gmail.com, Türkiye, 0009-0004-6658-0340

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Geliş : 25.10.2024 Kabul: 30.12.2024 Makale türü: Araştırma makalesi	Bu çalışmada, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüş ve önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemi ve olgubilim deseninden hareketle yapılmıştır. Araştırma, Van ilindeki 13 farklı özel eğitim kurumunda görev yapan 20 özel eğitim öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme çeşitlerinden ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Araştırma verileri, nitel araştırma veri toplama tekniklerinden olan görüşme tekniği kullanılarak yarı-yapılandırılmış görüşme formu yoluyla toplanmıştır. Araştırma verileri betimsel analize tabi tutulmuştur. Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, öğrencilerin maruz kaldığı haksızlığın giderilmesi, fırsat eşitliğinin sağlanması için özel gereksinimli öğrencilerin kapsayıcı eğitim ortamlarında gerekli desteklerin sağlanması, özel gereksinimli öğrencilerin haksız rekabet ortamına sokulmaması ve fırsat eşitsizliğinin olduğu eğitim ortamlarının daha kapsayıcı olması gerektiği gibi farklı bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, öğrencilerin maruz kaldığı haksızlığın giderilmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması için özel gereksinimli öğrencilerin kapsayıcı eğitim ortamlarında gerekli desteklerin sağlanması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması için eğitim ortamlarında daha fazla kaynak tahsis edilmesi ve gereksinimlerine uygun materyal ve kaynaklara daha kolay erişim sağlanması, eğitim materyallerinin çeşitlendirilmesi ve öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak adına okul genelinde destek hizmetlerinin güçlendirilmesi gibi öneriler sunulmuştur. Anahtar kelimeler: özel eğitimde fırsatların artırılması, özel gereksinimli öğrenciler, öğretmen görüşleri
Atf	Mengi, A., & Özçelik Hataş, M. (2024). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsatların Artırılmasına Yönelik Görüşleri. <i>International Journal of Progressive Studies in Education</i> , 2(2), 40-57. https://doi.org/10.5281/zenodo.14582562

Opinions of Special Education Teachers on Increasing Opportunities in the Education of Students with Special Needs

Abdurrahman MENGİ, Van Yüzüncü Yıl University, abdurrahmanmengi@yyu.edu.tr, Türkiye, 0000-0001-5903-254X

Merve ÖZÇELİK HATAŞ, Ministry of National Education, mervehasan8992@gmail.com, Türkiye, 0009-0004-6658-0340

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Received: 25.10.2024 Accepted: 30.12.2024 Article type: Research article	This research aims to reveal the opinions and suggestions of special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs. The research was conducted based on the qualitative research method and phenomenology pattern. The research was conducted with 20 special education teachers working in 13 different special education institutions in Van province. The study group of the research was determined using criterion sampling, one of the purposive sampling methods. Research data was collected through a semi-structured interview form using the interview technique, which is one of the qualitative research data collection techniques. The research data were subjected to descriptive analysis. In the research, different findings were reached, such as increasing the opportunities in the education of students with special needs, eliminating the injustice that students are exposed to, providing the necessary support in inclusive education environments for students with special needs to ensure equality of opportunity, preventing students with special needs from being placed in an unfair competition environment, and educational environments with inequality of opportunity should be more inclusive. The research concluded that students with special needs should be provided with the necessary support in inclusive educational environments in order to increase the opportunities in the education of students with special needs, to eliminate the injustice that students are exposed to, and to ensure equality of opportunity. In the study, suggestions were presented to increase the opportunities in the education of students with special needs, such as allocating more resources in educational environments and providing easier access to materials and resources appropriate to their needs, diversifying educational materials, and strengthening support services throughout the school to meet the social and emotional needs of students. Keywords: increasing opportunities in special education, students with special needs, teacher opinions

GİRİŞ

Alanyazında özel gereksinimli bireylere yönelik kullanılan tanımlar farklılık göstermektedir. Özel gereksinimli bireyler, toplum tarafından geçmişten günümüze kadar sakat, kör, sağır, özürlü, anormal veya yetersiz birey gibi farklı etiketlere maruz kalmıştır (Cavkaytar vd., 2014; Mengi, 2019). Olumsuz algıya yol açan bu tür kavramların yerine zamanla daha olumlu olan engelli birey, özel birey, özel gereksinimli birey veya özel eğitime muhtaç/özel eğitim gerektiren birey gibi kavramlar kullanılmıştır.

BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmede (T.C. Resmî Gazete, 14 Temmuz 2009, sayı: 15137) engelli bireyler, çeşitli engellerle karşılıklı etkileşimleri nedeniyle başkalarıyla eşit olarak topluma tam ve etkin olarak katılmalarını engelleyebilecek uzun dönemli fiziksel, ruhsal, zihinsel veya duyuşsal bozuklukları yaşayan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Engelli veya özel gereksinimli bireyleri tanımlayabilmek için zedelenme, yetersizlik ve engel kavramlarından da yararlanılmıştır. Zedelenme, bireyin çeşitli etmenlere maruz kalarak organlarının normal işlevlerini yerine getiremeyecek düzeyde etkilenmesini; yetersizlik, zedelenmeye bağlı olarak zihinsel, fiziksel ve davranışsal işlevlerde veya duyu organlarının işlevlerinde gözlenen kayıpları; engel ise, yetersizliği olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı sınırlılıkları ifade eder (İftar, 1998). Millî Eğitim Bakanlığı, “Özel Eğitim Hizmetler Yönetmeliği”nde özel gereksinimli birey yerine “engelli birey” sözcüğünü tercih etmiştir. Bu yönetmelikte engellilik, organlarda zedelenme kaynaklı işlev kayıplarının yol açtığı yetersizlik sebebiyle kişinin çevre ile etkileşiminin kısıtlanması durumu olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2024).

Dünya Sağlık Örgütüne göre dünya nüfusunun %15'i (yaklaşık 1 milyar) engellidir (WHO, 2011). Bu oran da dünyadaki “en büyük azınlık” gruba karşılık gelmektedir. ABD’de nüfusun %19.2’si (yaklaşık 57 milyon) engellidir. Türkiye nüfusunun %12.29’unun (yaklaşık 10 milyon) engelli olduğunu söylemek mümkündür (TÜİK, 2002). Türkiye’de ortopedik, görme, işitme, dil-konuşma ve zihinsel engelli oranı %2.58 iken süregen hastalığa sahip olanların oranı ise % 9.70’dir (TÖİB, 2002). Türkiye’de kayıtlı ve sağ olan engelli sayısı ile ilgili verilere göre, Ulusal Engelli Veri Sistemi’nde 2.511.950 kişi kayıtlıdır. Bu nüfusun 1.414.643’ü erkek, 1.097.307’si kadın olup, ağır engeli olan kişi sayısı ise 775.012’dir (EYHGM, 2023). Engellilik istatistiklerine bakıldığında toplumda azımsanmayacak oranda engelli bireyin olduğu söylenebilir. Dolayısıyla toplumdaki farklılıklar sadece din, kültür, etnik yapı gibi çeşitli alanlarda ortaya çıkmamakta, aynı zamanda bireysel düzeyde kişinin mental, ruhsal ve bedensel özellikleri arasında da gözlemlenebilmektedir (Cavkaytar vd., 2014). Keza Dünya Sağlık Örgütü (WHO) sağlıklı olma veya iyi olmayı biyopsikososyal olarak bireyin tam iyi olma haliyle açıklamaktadır. Dolayısıyla WHO, sağlığın biyolojik, bireysel ve sosyal yönlerini birleştiren bir anlayışa sahiptir (Veen vd., 2022). WHO sağlıklı olma, iyi olma veya sağlam birey ile sağlıklı olmayan, kötü olma veya engelli birey arasında bir ayırım yapmaktadır. Bu ayırımı da “işlevsellik ve engellilik” kapsamında yapmaktadır. Yani ayırım yaparken “vücut fonksiyonları, yapıları ve aktiviteler, katılım” gibi yeterlilikleri veya yetersizlikleri dikkate

almaktadır (WHO, 2001). Bu ayırım anlayışından hareketle 12 başlık altında engelliliği sınıflandırmaktadır. Örneğin; görme, işitme, öğrenme, zihinsel fonksiyonlar, günlük ihtiyaçlarını karşılama, iletişim kurma, beden duruşunu değiştirme ve sabit tutma, eşyaları tutma ve taşıma, yürüme ve hareket etme, öz bakım yetenekleri, temel yaşam etkinlikleri, toplumsal, sosyal ve sivil yaşama katılma yeterliliğini dikkate alarak engellilik ayırımını yapmaktadır (WHO, 2001). Türkiye’de ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (EYHGM) engelliliği; görme, işitme, ruhsal ve duygusal, ortopedik (fiziksel), zihinsel (mental), dil ve konuşma, süregen hastalık ve diğer başlıkları altında sekiz farklı engel grubunda gruplandırmaktadır (EYHGM, 2023). Son dönemde engelli birey yerine özel gereksinimli birey kavramı tercih edilmektedir. Dolayısıyla bu makalede de özel gereksinimli birey ve özel gereksinimli öğrenciler kavramı tercih edilmiştir. Özel gereksinimli öğrenciler, öğrenme güçlükleri, fiziksel engeller, duygusal ve davranışsal sorunlar gibi çeşitli nedenlerle eğitimde özel destek ve kaynaklara ihtiyaç duyarlar. Eğitim sisteminin bu bireylere fırsat eşitliği sunması, hem akademik başarılarını artırmakta hem de sosyalleşmelerini sağlamaktadır. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik alanyazında bazı temel araştırmalara değinmekte yarar vardır.

Eğitimde fırsatların artırılması, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim süreçlerini iyileştirmek ve onlara daha etkili bir öğrenme deneyimi sunmak amacıyla çeşitli önlemleri içermektedir. Bu kapsamda, öğretmenlerin ve eğitim kurumlarının, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına duyarlı bir yaklaşım benimsemeleri esastır. Bireyselleştirilmiş eğitim planları, öğrenciye özel öğrenme materyalleri ve pedagojik stratejiler, fırsatların artırılmasında temel unsurlardır. Ayrıca, teknolojinin etkin bir şekilde kullanılması, öğrenciye destek sağlayan alternatif iletişim araçlarının entegrasyonu, aile ve çevre ile iş birliği ve okul içi veya okul dışı destek hizmetlerinin etkili bir şekilde düzenlenmesi de fırsatların artırılmasında hayati öneme sahiptir. Bu faktörlerin bir araya getirilmesiyle, özel eğitimde fırsat eşitliğinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeye çıkaracak bir öğrenme ortamının oluşturulması mümkün olacaktır (İlgar, 2017)

Özel gereksinimli öğrencilere fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan biri erken müdahale programlarıdır. Bradley ve diğerleri (2008), çalışmalarında, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimine erken yaşlarda başlanmasının, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik destek sunan erken müdahale programları aracılığıyla uzun vadede başarıyı artırarak daha etkili sonuçlar doğurabileceğini belirtmektedir. Alanyazında eğitimde fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan bir diğeri kapsayıcı eğitimidir. Ainscow ve Miles (2008), çalışmalarında kapsayıcı eğitimi, özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında yer almasını sağlayarak, sosyal etkileşimlerini artırmak ve farklılıkların kabulünü teşvik etmek, öğretmenlerin uygun eğitim stratejileri geliştirmesi ve kaynakları etkili bir şekilde kullanması olarak tanımlamaktadırlar. Özel gereksinimli öğrencilere fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan bir başkası ise öğretmen eğitimleriyle ilgilidir. Sharma ve diğerleri (2012) çalışmasında, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle etkili bir şekilde çalışabilmesi için gerekli bilgi ve becerilere sahip olması gerektiğine, öğretmen eğitim

programlarında kapsayıcı eğitim yaklaşımlarına ve farklı öğrenme stillerine yönelik modüller eklenmesi gerektiğine dikkat çekmektedirler. Özel gereksinimli öğrencilere fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan başka biri ise teknoloji destekli eğitimidir. Alper ve Goggin (2017) çalışmalarında, teknolojik araçların özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatları artırmak için önemli bir rol oynamakta olduğuna, özel yazılımların, uygulamaların ve cihazların öğrencilerin öğrenme süreçlerini desteklediğine ve onlara bireyselleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunabildiğine vurgu yapmaktadırlar. Özel gereksinimli öğrencilere fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan bir diğeri ise özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun olarak eğitim programlarının geliştirilmesidir. Graham ve Harris (2019) çalışmalarında, özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını, bireysel öğrenme stillerini ve öğrenme hızlarını göz önünde bulundurarak özel eğitim programlarının geliştirilmesinin, fırsatların artırılması açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Özel gereksinimli öğrencilere fırsatların artırılmasında temel yaklaşımlardan başka biri ise aile ve toplum işbirliğidir. Turnbull ve diğerleri (2015) çalışmasında, ailelerin ve toplumun eğitim sürecine dahil edilmesinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasında kritik bir rol oynadığına, ailelerin bilgi ve kaynaklara erişiminin öğrencilerin eğitime olumlu katkılarda bulunduğuna işaret etmektedir. Schneider ve Preckel (2017) çalışmalarında, bireylerin toplumsal hayata aktif bir şekilde katılımını sağlamanın ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmanın bireylerin bağımsızlık kazanması ve kendi kendine yeterli hale gelmesi eğitimde fırsatların artırılmasıyla mümkün olduğuna dikkat çekmektedirler. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, toplumsal adalet ve eşitlik açısından hayati öneme sahiptir. Kapsayıcı eğitim, teknoloji destekli öğrenme ve aile-toplum işbirliği gibi stratejilerin benimsenmesi, bu bireylerin potansiyellerini ortaya çıkarmak için gereklidir. Eğitim politikalarının ve uygulamalarının, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılması önem arz etmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, özel eğitim öğretmenlerinin deneyimleri, öğrenci ihtiyaçlarına yönelik nitelikli eğitim programlarının tasarlanması ve uygulanması sürecinde belirleyici olmaktadır. Öğretmenlerin, sınıf içindeki çeşitli öğrenme stillerini ve özel gereksinimleri anlamaları, buna uygun öğretim stratejileri geliştirmeleri ve öğrencilerin bireysel potansiyellerini ortaya çıkarmak için çaba sarf etmeleri önemlidir. Ayrıca, özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri, okul yönetimi ve eğitim politikalarıyla uyumlu bir şekilde oluşturulan destek sistemleri, öğrencilerin daha etkin eğitim almalarına ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yol açmaktadır (İnce, 2023). Özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri, özel gereksinimli öğrencileri merkeze alan ve onların gerçek ihtiyaçlarını eğitim etkinliklerinin odağına yerleştiren bir ortamın oluşturulmasında rehberlik edici bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın önemi, özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatları artırmaya yönelik görüşlerine başvurmak ve bu görüşlerden hareketle çözüm önerileri geliştirmektir. Çünkü özel gereksinimli öğrencilerin eğitim süreçlerini şekillendiren öğretmenlerin bakış açıları, eğitimde fırsat

eşitliğini sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin deneyimleri, beklentileri ve önerileri, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimindeki zorlukları ve fırsatları anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir (Camcı Erdoğan, 2021). Bu nedenle bu araştırmayla, özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri ve bakış açılarından hareketle özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatları artırma konusunda önemli bir boşluğun doldurulacağı öngörülmektedir. Keza, özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerini incelemek, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatları artırmaya odaklı stratejilerin geliştirilmesine ve gelecekte bunların uygulanmasına ışık tutacak önemli bilgiler sağlayabilir.

Bu araştırmanın temel problemi, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları fırsat eşitsizlikleri, haksızlıklar ve materyal eksikliklerinin düzeyini ortaya koymak; bu sorunların veya fırsat eksikliklerinin temel nedenlerini anlamak ve bu eksiklikleri gidermeye yönelik çözüm önerileri geliştirmektir (Altun, 2020). Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimindeki fırsat eşitsizlikleri ve fırsat eksiklikleri, özel eğitim öğretmenlerinin deneyimleri, görüşleri ve bakış açıları üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Özel eğitim öğretmenleri, özel gereksinimli öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek, eğitimde adaleti sağlamak ve öğrencilerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla fırsatların artırılması konusunda önemli bir rol oynamaktadır (İlgar, 2017). Özellikle, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik deneyimli özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle özel gereksinimli öğrencilere daha etkili bir eğitim sunmanın olanaklarını ortaya koymak, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları yetersizlikleri belirlemek, özel gereksinimli öğrencilere daha etkili bir eğitim sağlamak için bilimsel araştırmaların yapılması önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu araştırma da özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik bir projeksiyon tutması bakımında ve özel eğitimdeki mevcut eşitsizliğin önlenmesi konusunda politika yapıcılara ve uygulayıcılara öneriler geliştirmesi bakımında önemli bir araştırmadır.

AMAÇ

Bu araştırmada, özel eğitim öğretmenlerinin, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerindeki fırsatların artırılmasına yönelik görüş ve önerilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerindeki fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
- Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerindeki fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin beklentileri nelerdir?
- Özel gereksinimli öğrencilerin eğitim-öğretim süreçlerindeki fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, veri analizi ve güvenilirlik gibi alt başlıklar bulunmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Nitel araştırma yöntemi dezavantajlı grupların görünür kılınması ve sosyal gerçekliğin sürekli değişen dinamikleri içinde bireylerin deneyimlerinin detaylı olarak irdelenmesi için kullanılmaktadır (Glesne, 2011). Nitel araştırma yöntemi, var olan kuramların detaylı incelenerek yeniden olgu ve kuramlar oluşturmak (Knobe & Nichols, 2013) ve sosyal olay veya olguları saha araştırmaları şeklinde derinlemesine incelemek üzere tercih edilen bir yöntemdir. Bu araştırmada da özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi saha araştırması şeklinde yapıldığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) deseni tercih edilmiştir. Bu desenle sosyal olguyu deneyimleyen katılımcıların görüşlerine başvurarak katılımcıların deneyimledikleri sosyal olgu ve yaşantılarına yükledikleri anlamları ortaya çıkarmaya çalışılmaktadır (Smith & Fowler, 2009). Olgu bilim deseni katılımcıların deneyimlerine bütüncül yaklaşılarak, katılımcıların algı, yargı, duygu, deneyim ve davranışlarını bir neden çerçevesinde ele almaktadır (Lester, 1999). Bu araştırmada, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin algı ve görüşlerini anlamak amacıyla olgu bilim deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu araştırmanın amacına hizmet edecek ve araştırmaya derinlemesine bilgiler sunacak katılımcıların seçilmesini ifade etmektedir (Creswell, 2014; Patton, 2014). Araştırmanın çalışma grubu belirli ölçütleri oluşturarak ya da bir ölçüt listesine bağlı olarak oluşturulmaktadır (Marshall & Rossman, 2014). Bu araştırmada da çalışma grubu oluşturulurken belli kriterler dikkate alınarak amaçlı örnekleme çeşitlerinden olan ölçüt örnekleme tipi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Van il ve merkez ilçelerdeki özel eğitim okulları, rehabilitasyon merkezleri ve özel eğitim sınıflarında görev yapan özel eğitim öğretmenlerinden oluşmaktadır. Katılımcılar seçilirken en az 10 yıllık deneyime sahip özel eğitim öğretmeni olma kriteri dikkate alınarak seçilmiştir. Böylece bilgi, görgü, yaşantı ve deneyim açısından araştırmaya daha fazla katkı sunacak veya daha derinlikli veri sağlayacak katılımcılar araştırmanın çalışma grubu için tercih edilmiştir. Tablo 1’de katılımcılara ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcı özel eğitim öğretmenlerinin demografik bilgileri

Çalıştığı Okul	Sıra No	Kıdem Yılı	Kodu	Yaşı	Cinsiyeti
A. G. İşitme Engelliler İlkokulu	1	15	EÖ-8	40	Erkek
A. G. İşitme Engelliler Ortaokulu	2	10	KÖ-4	34	Kadın
A. G. İşitme Engelliler Lisesi	3	12	KÖ-5	37	Kadın
	4	10	KÖ-8	35	Kadın
A. Ş. Özel Eğitim Uygulama Okulu	5	14	KÖ-9	38	Kadın
	6	17	KÖ-10	42	Kadın
Ç. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	7	15	EÖ-7	38	Erkek
Ö. Y. V. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon M.	8	25	KÖ-2	55	Kadın
Ö. A. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	9	12	KÖ-3	41	Kadın
	10	12	EÖ-4	36	Erkek
G. D. İlkokulu	11	10	EÖ-5	34	Erkek
	12	21	EÖ-6	44	Erkek
K. Ç. İlkokulu	13	20	KÖ-1	48	Kadın
	14	19	EÖ-3	43	Erkek
K. İlkokulu	15	10	EÖ-1	35	Erkek
	16	36	EÖ-2	60	Erkek
K. B. Özel Eğitim Meslek Okulu	17	15	KÖ-6	40	Kadın
	18	13	EÖ-10	35	Erkek
Z. H. Özel Eğitim İlkokulu	19	15	EÖ-9	42	Erkek
Z. H. Özel Eğitim Ortaokulu	20	11	KÖ-7	36	Kadın

Tablo 1’de görüldüğü gibi 13 farklı okulda çalışan 20 katılımcı özel eğitim öğretmenin demografik bilgilerini bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin çalışma deneyimleri 10 ile 36 yıl arasında değişmekte olup, yaşları 34 ile 60 arasındadır. Katılımcıların 10’u erkek ve 10’u ise kadındır. Katılımcıların mesleki deneyim ve yaş düzeylerinin yüksek olması, katılımcıların bilgi, görgü ve deneyimlerinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Bu da araştırma verilerinin daha nitelikli olmasına katkı sağlayacağını göstermektedir.

Veri Toplama Süreci ve Araçları

Saha araştırması Ocak-Mart 2024’te üç aylık bir sürede yapılmıştır. Nitel araştırmalarda doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi veri toplama araçları kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda yapılandırılmamış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmış görüşmeler, odak grup görüşmesi gibi farklı veri toplama araçları tercih edilmektedir (Creswell, 2018; Kvale & Brinkmann, 2009; Merriam & Tisdell, 2015). Bu araştırmada da yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla araştırma verileri toplanmıştır. Araştırmanın görüşme formundaki sorular alan, dil ve yöntem konusunda uzman üç farklı akademisyen ile kontrol edilmiştir. Akabinde görüşme sorularıyla pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamadan sonra sorular daha basit, açık ve anlaşılır kılınmıştır. Daha sonra saha araştırması aşamasına başlanılmıştır. Saha araştırmasında katılımcıların kendilerini rahat hissedebileceği ortamlarda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin öncesinde katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş, araştırma verilerinin sadece bu araştırma bağlamında kullanılacağı bildirilmiş, kimliklerinin gizli tutulacağı taahhüt edilmiştir. Böylece gerekli güven ortamı oluşturulmuş ve katılımcı onayları alınarak görüşmeler yoluyla araştırma verileri toplanmıştır.

Ayrıca katılımcıların onayları alınarak görüşmelerde ses kayıt cihazı, defter, kalem veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Veri analizi

Ses kayıt cihazı ile toplanan veriler araştırmacılar tarafından deşifre edilerek bilgisayar yardımıyla MS Word ortamında yazıya geçirilmiştir. Deşifreler yapıldıktan sonra veriler, araştırma sorularına uygun tasnif edilmiştir. Böylece araştırma verileri betimsel analiz yoluyla sunulmuştur. Veri analizi süreci, katılımcıların görüş, beklenti ve önerilerinin sistematik bir şekilde ele alınmasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sorusu veya temasına uygun kodlar tablolarda gösterilmiştir. Tablo altında katılımcıların doğrudan ifadelerinden hareketle araştırma verileri betimsel olarak sunulmuştur.

GEÇERLİLİK VE GÜVENİRLİK

Nitel araştırmaların yapı taşlarından biri olan geçerlik, okuyucu ve araştırmacı arasındaki bakış açısının doğruluğunun belirlenmesidir (Creswell, 2018). Geçerlik nitel araştırmalarda temel öneme sahiptir (Maxwell, 2012). Bu araştırmanın güvenilirliği için araştırmanın kuramsal çerçevesi hazırlama, araştırma soruları için yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturma, araştırma verileri toplama ve araştırma verilerinin analiz etme süreçleri ile nitel araştırmalarda dikkat edilmesi gereken tüm etik süreçlere uygun hareket etmeye özen gösterilmiştir. Örneğin, araştırmanın veri toplama aracı için kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanırken üç farklı uzman görüşüne başvurulmuştur. Bununla araştırmanın geçerliliği artırılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın analiz aşamasında ise her iki yazar tarafından araştırma sorularına veya temalara ait kodlar kontrol edilmiş ve araştırma verileri nitel açıdan tutarlılığı sağlanmıştır. Böylece araştırmacılar, toplanan verilere tarafsız bir şekilde yaklaşmış, kodların oluşturma süreçlerinde nesnel bir tutum benimsemiş ve katılımcıların özgün ifadeleri korunmuştur. Bu sayede, ham verilere sadık kalınmış ve katılımcıların görüşlerine herhangi bir yorum eklenmemiştir.

BULGULAR

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik deneyimli özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinden hareketle araştırma bulguları üç temel sorudan hareketle belirlenen üç başlıkta ve üç tablo yoluyla sunulmuştur. Tablo 2’de özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine; Tablo 3’te özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin beklentilerine; Tablo 4’te özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin önerilerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Tablolarda kategorik olarak belirlenen kodlara, katılımcı sayısına, görüş sıklıklarına ve örnek görüşlerin yansıtıldığı verilere yer verilmiştir.

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsatların Artırılmasına Yönelik Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine yönelik veriler Tablo 2’de 10 farklı alt kategoride kodlanarak sınıflandırılmıştır. Böylece özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine yönelik araştırma bulgularına ilişkin örnek veriler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	Görüş Sıklığı (GS)	Katılımcı Kodu
Görüş	Haksızlığın giderilmesi	5	EÖ-6, KÖ-1, EÖ-7, EÖ-10, KÖ-8
	Fırsat eşitsizliğinin giderilmesi	4	EÖ-3, EÖ-6, KÖ-4, KÖ-9
	Başarı	2	EÖ-1, KÖ-5
	Günlük hayatın kolaylaşması	2	EÖ-4, KÖ-7
	Teknolojiyi etkin kullanmak	2	EÖ-5, KÖ-6
	Fırsatları artırmak	2	KÖ-3, EÖ-9
	Uzman kadro	2	EÖ-2, KÖ-10
	Böyle çalışmalar yapılması	1	KÖ-2
	Aile katılımı sorunları	1	KÖ-6
	Anlamli öğrenme hedefleri	1	EÖ-8

Tablo 2 incelendiğinde özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenleri, çoğunlukla özel eğitimde haksızlığın (GS=5) ve fırsat eşitsizliğinin giderilmesi (GS=4) yönünde görüş sundukları bulgulanmıştır. Bu görüşlere ilişkin katılımcılardan (KÖ-1) birinin görüşü şöyledir: “*Özel gereksinimli öğrenciler eğitim sistemimizde haksız bir rekabet içerisinde eğitim hayatına tutunarak ilerlemeye çalışıyorlar. Bu haksızlığın giderilmesi gerekir*”. Katılımcılardan başkası (EÖ-6) ise: “*Sadece özel eğitim kurumlarında değil yaşamın her alanında, eşit imkânlar sunulması gerekirken... Maalesef ülkemizde henüz bu anlayış yerleşmemiştir... Özel eğitimde fırsat eşitsizliğinin giderilmesi yönündeki çabaları da yetersiz görmekteyim.*” görüşünde bulunmuştur. Diğer bir Katılımcı (EÖ-7) ise “*Fırsatlar ne kadar arttırılırsa her alanda olduğu gibi özel eğitimde de spesifik olarak daha nitelikli ve herkese ulaşılabilir bir eğitim modeli ortaya çıkacaktır. Aynı zamanda eğitimin herkes için eşit haklar ve adil dağılımını sağlayacaktır.*” şeklinde bir görüş belirtmiştir. Dolayısıyla özel eğitim öğretmenlerinin görüşleri, özel eğitimde fırsat eşitsizliğinin olduğu ve bu eşitsizliğin giderilmesi için özel eğitimde fırsatların artırılması gerektiği yönündedir.

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsatların Artırılmasına Yönelik Özel Eğitim Öğretmenlerinin Beklentilerine Yönelik Bulgular

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin beklentilerine yönelik veriler Tablo 3’te 11 farklı alt kategoride kodlanarak sınıflandırılmıştır. Böylece özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik

özel eğitim öğretmenlerinin beklentilerine yönelik araştırma bulgularına ilişkin örnek veriler Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin beklentileri

Tema	Kod	Görüş Sıklığı	Katılımcı Kodu
Beklenti	Sınıf ortamının uyarlanması	5	EÖ-1, KÖ-1, KÖ-5, EÖ-9, KÖ-8
	Materyal çeşitliliği artırılmalı	2	EÖ-5, EÖ-10
	Faaliyetlerin erişilebilir olması	2	KÖ-2, KÖ-6
	Sosyal gelişimi desteklenmeli	2	KÖ-7, KÖ-5
	Kaynaştırma eğitimi önemslenmeli	2	EÖ-5, KÖ-8
	İmkânlar artırılmalı	2	EÖ-7, KÖ-9
	Beslenme imkânı sağlanmalı	2	EÖ-4, EÖ-3
	Bilimsel dayanaklı uygulamalar yapılmalı	1	EÖ-8
	Ayrımcılık yapılmamalı	1	EÖ-6
	Yanlış uygulamalara son verilmeli	1	EÖ-2
	Hak temelli hizmetler sunulmalı	1	KÖ-3

Tablo 3 incelendiğinde özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin çoğunlukla sınıf ortamının özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyacına uygun uyarlanması gerektiğine (GS=5) yönelik beklentiler içinde olduğu tespit edilmiştir. Bu hususa ilişkin katılımcılardan (EÖ-1) birinin beklentisi şöyledir: *“Özellikle alt sınıfları olan normal okullarda sınıf ortamının özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyacına uygun uyarlanması gerektiğine daha çok önem verilmesini bekliyorum... O tür okullarda özel gereksinimli öğrencilere daha fazla fırsat sunulmasını düşünüyorum...”* Katılımcılardan başkası (KÖ-1) ise: *“Özel gereksinimli öğrencilere daha fazla fırsat sunulması... Daha uygun materyaller ve kaynaklarla... Seviyelerin daha net olarak belirlenip birbirine eş seviyede olan öğrencilerin bir araya getirildiği sınıf ortamları oluşturulması gerektiğini söyleyebilirim...”* şeklinde bir beklentisi olmuştur. Katılımcı görüşlerinden anlaşılmaktadır ki özel gereksinimli öğrencilere yönelik fırsatların artırılması için en önemli beklentilerden biri de sınıf ortamının özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyacına uygun uyarlanması gerektiğine yöneliktir.

Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsatların Artırılmasına Yönelik Özel Eğitim Öğretmenlerinin Önerilerine Yönelik Bulgular

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin önerilerine yönelik veriler Tablo 4'te 9 farklı alt kategoride kodlanarak sınıflandırılmıştır. Böylece özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin önerilerine yönelik araştırma bulgularına ilişkin örnek veriler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenlerinin önerileri

Tema	Kod	Görüş Sıklığı	Katılımcı Kodu
Öneri	Özel eğitimde fırsatları artıracak materyallerle eğitimin yapılması	8	EÖ-2, EÖ-4, EÖ-5, EÖ-6, EÖ-7, KÖ-6, EÖ-9, KÖ-9
	Öğrencilerin düzeylerine uygun yerleştirilmesi	2	EÖ-2, EÖ-10
	Bireysel ihtiyaca uygun yöntem-tekniklerin kullanılması	2	EÖ-8, KÖ-7
	Fırsatları artıracak iyi uygulamaların yaygınlaştırılması	1	EÖ-1
	Oyun temelli öğrenme yöntemleri	2	KÖ-4, KÖ-10
	Ders sürelerinin kısılması	1	KÖ-1
	Sınıf dışı öğretimin olması	1	EÖ-3
	Engelsiz yarışmaların yapılması	2	KÖ-2, KÖ-5
	Fırsatları artıracak uygulanabilir kararların olması	2	KÖ-3, KÖ-8

Tablo 4 incelendiğinde, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılmasına yönelik özel eğitim öğretmenleri, çoğunlukla özel eğitimde fırsatları artıracak materyallerle özel eğitimin yapılması (GS=8) ile ilgili öneriler sunmuştur. Bu önerilere ilişkin katılımcılardan (EÖ-2) birinin önerisi şöyledir: “*Özel öğrencilerimizin düzeylerine uygun yerleştirilmesi. Öğrenci yerleştirilirken veli görüşü beklentisinden çok öğrencinin düzeyine uygun yerleştirme yapılmalıdır. Öğrencilerimizin sağlıklı ortamların düzenlenip öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun materyaller sağlanmalıdır. Materyal ve kırtasiye ihtiyacını öğretmenlerin sırtına yükleyecek kadar aciz olunmamalı bu konuda öğretmen başkalarından materyal dilenecek duruma getirmemelidir...* Özellikle özel eğitimde fırsatları artıracak materyallerle eğitimin yapılmasını çok önemsiyorum...” Katılımcılardan başkası (EÖ-4) ise: “*Tüm okul ve kademelerde özel gereksinimi olan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması için eğitim ortamlarında gerekli her türden materyalin bulundurulması gerektiği...*” yönünde öneri sunmuştur. Diğer bir Katılımcı (EÖ-5) ise “*Hem yasal olarak altyapının oluşturulması hem de okullarda her türlü gelişim alanının destekleyen materyallerin geliştirilmesi gerektiği...*” şeklinde bir öneri yapmıştır. Başka bir Katılımcı (EÖ-6) ise “*Başta ders kitapları olmak üzere, okullarımızın fiziki yapısı özel gereksinimli öğrencilerimizin durumları göz önünde bulundurulmalı...*” yönünde bir öneride bulunmuştur. Diğer bir katılımcı (EÖ-7) ise “*Öncelikle en iyi düzeyde ve ücretsiz sağlık ve aile desteği hizmetlerinin verilmesi. Daha fazla derslik açılarak özel öğrenci kayıtlarının artırılması ve yetersiz materyal planına bir an önce son verilerek materyallerin okullara ücretsiz ve çok fazla dağıtılması...*” şeklinde bir öneri sunmuştur. Dolayısıyla katılımcı özel eğitim öğretmenleri çoğunlukla özel eğitimde fırsatları artıracak materyallerle özel eğitimin yapılması gerektiği önerisini sunmaktadırlar.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmanın sonuçları, araştırma bulguları olan görüş, beklenti ve önerilere uygun olarak alanyazındaki araştırmalar ışığında tartışılıp sunulmuştur. Araştırmada özel gereksinimli

öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, öğrencilerin maruz kaldığı haksızlığın giderilmesi ve fırsat eşitliğinin sağlanması için özel gereksinimli öğrencilerin kapsayıcı eğitim ortamlarında gerekli desteklerin sağlanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bulguların birinci bölümünden hareketle, özel gereksinimli öğrencilerin haksız rekabet ortamına sokulmaması gerektiği, fırsat eşitsizliğinin olduğu eğitim ortamlarının daha kapsayıcı olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını ve eğitim sistemindeki zorlukları dikkate alarak özel gereksinimli öğrencilere yönelik eğitimde daha adil ve destekleyici bir yaklaşım sergilemeleri gerekmektedir. Böylece, eğitim sistemindeki fırsat eşitsizliğini ve mevcut uygulamaların iyileştirilmesi önem arz etmektedir. Özel eğitimde kaynakların yetersiz olması, özel gereksinimli öğrenciler için özelleştirilmiş eğitim planlarının uygulanabilirliğini engellemekte ve öğrencilerde öğrenme kaybına yol açmaktadır. Diken (2016) de özel gereksinimli öğrenciler için eğitim teknolojisinin öğretim sürecini önemli ölçüde destekleyebileceğini ifade etmektedir. Eğitimde adaletin sağlanması, eğitim sisteminde fırsat eşitliğinin sağlanması için öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu materyal ve kaynakların etkin bir şekilde sağlanması ile mümkün olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin teknoloji ve materyallere erişim eksikliği de eğitimde fırsat eşitliğini sağlama konusunda önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Eğitim teknolojisinin yaygınlaştırılması ve öğretmenlerin bu teknolojilere erişimi, öğrencilere daha fazla fırsat sunmak için önem arz ettiğini ifade etmiştir.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin beklentilerine ilişkin sonuçlar, özellikle sınıf ortamının özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına uygun uyarlanmasıyla ilgili bir sonuca işaret etmektedir. Ayrıca, alt sınıfların önemine vurgu yapılması ve eş seviyedeki sınıfların oluşturulmasının, öğrencilerin eğitim süreçlerinin daha etkili ve verimli hale gelmesine katkı sağlayabilecek iyileştirmeler arasında olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin önerileri, daha çok özel eğitimde kullanılan materyal eksikliği ve özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde başvuru olan birinci kaynak veya yardımcı kaynak ihtiyacıyla ilgili olmuştur. Özel gereksinimli öğrencilerin düzeylerine uygun materyal ve kaynaklara erişim konusundaki zorlukların giderilmesi, özel gereksinimli öğrencilere daha fazla destek sunulması ve özel gereksinimli öğrencilerin ihtiyaç duyduğu kaynak tahsisinin önemine vurgu yapan öneriler sunulmuştur. Araştırmada ileri sürülen önerilere paralel olarak alanyazında benzer sonuçlara işaret edecek araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Avcı (2012), eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için materyal ve kaynak çeşitliliğinin artırılması gerektiğini sıklıkla dile getirmektedir. Çakıroğlu ve Tunçer (2018) de materyal ve kaynaklara erişim eksikliğinin, öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına yönelik sınırlamalar oluşturduğu ve bu durumda öğretmenlerin daha fazla sorumluluk üstlendiği vurgulanmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun kaynaklara ve materyallere daha kolay erişim sağlamaları için altyapının güçlendirilmesi gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır. Eğitimde materyal eksikliği, öğrencilerin akademik başarısını ve psikososyal gelişimini olumsuz etkiler (Altun & Filiz, 2020). Bu nedenle, öğretmenlerin eğitsel

ihtiyaçlarını karşılamak ve öğrencilere daha iyi hizmet verebilmek için altyapının iyileştirilmesi, eğitim kalitesini artırmakla kalmayacak, aynı zamanda öğretmenlerin iş yükünü hafifletecek ve onları daha motive edecektir (akıroğlu & Tunçer, 2018). Altun ve Filiz (2020) de eğitim ortamlarında öğretmenlerin sınıf içi kaynak ve materyal eksikliği konusundaki eleştirilerine dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, özel eğitim ğretmenlerinin vurgu yaptığı sonuç ve çözüm önerilerinden hareketle, özel gereksinimli öğrencilere hizmet sunan eğitim ortamlarının iyileştirilmesiyle mümkündür. Dolayısıyla zel gereksinimli öğrencilere daha etkili bir destek sağlayarak, onlara yönelik daha kaliteli bir eğitim fırsatı veya imkânı sunmak mümkündür. Bu araştırma özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması için daha kaliteli, kapsayıcı ve eşitlikçi bir özel eğitim hizmetine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Özel eğitimde fırsat eşitliği sağlamanın kaçınılmaz bir gerekliliği, özel gereksinimli öğrenciler için öğretmenlerin sunduğu iyileştirme stratejilerinin dikkate alınmasıdır. Öğretmenlerin ğrencilerinin bireysel ihtiyaçlarını karşılamada daha etkili olabilmeleri için kaynakların artırılması, teknolojik altyapının güçlendirilmesi ve materyal eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Eğitim politikalarında bu konulara daha fazla önem verilmesi durumunda, özel eğitim ğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerine daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir eğitim vermelerine yardımcı olacaktır.

ÖNERİLER

Bu araştırmada, özel gereksinimli öğrencilerin eğitim deneyimlerini iyileştirmek ve eğitim sistemini daha kapsayıcı hale getirmek adına atılacak adımlar için araştırma bulgular ışığında, özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde fırsatların artırılması, daha kapsayıcı ve etkili bir eğitimin gerçekleşmesi için aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Eğitim sistemine daha fazla kaynak tahsis edilmesi ve öğretmenlere uygun materyal ve kaynaklara daha kolay erişim sağlanması.
- Sınıf ortamlarının, öğrencilerin düzeylerine uygun olarak düzenlenmesi ve eş seviyedeki öğrencilerin bir araya getirildiği ortamların oluşturulması.
- Öğrencilere yönelik kaynakların çeşitlendirilmesi ve öğrencilerin farklı öğrenme stillerine uygun materyallere erişimlerinin sağlanması.
- Öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak adına okul genelinde destek hizmetlerinin güçlendirilmesi.

Etik Metni

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazarlara aittir.

Yazar Katkı Oranı

Yazarların bu makaleye katkı oranı eşitlidir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Bu makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Etik Onay

Bu araştırma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimleri Yayın Etik Kurulu'nun 07.10.2024 ve 2024/21-18 sayılı etik kurul kararı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ainscow, M., & Miles, S. (2008). Making Education for All inclusive: where next? *Prospects*, 37(1), 15-34. <https://doi.org/10.1007/s11125-008-9055-0>
- Alper, M., & Goggin, G. (2017). *Digital technology and rights in the lives of children with disabilities*. *New Media & Society*, 19(5), 726-740. <https://doi.org/10.1177/1461444816686323>
- Altun, T., & Filiz, T. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 1-22. <https://doi.org/10.24315/tred.537847>
- Avcı, N. (2012). Özel Eğitimde Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 69-85. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001309
- Bradley, R., Doolittle, J., & Bartolotta, R. (2008). Building on the data and adding to the discussion: The experiences and outcomes of students with emotional disturbance. *Journal of Behavioral Education*, 17, 4-23.
- Camcı Erdoğan, S. (2021). Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitimine Yönelik Görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 22(2), 283-306. <https://doi.org/10.21565/ozelegitimdergisi.663271>
- Cavkaytar, A., Melekoğlu, M., & Yıldız, G. (2014). Geçmişten Günümüze Özel Gereksinimli Olma ve Zihin Yetersizliği: Dünya'da ve Türkiye'de Kavramların Evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Eğitim Özel Sayısı*, 111-122.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (Çev. Ed. S. B. Demir). Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev.Ed. M. Bütün ve S. Demir). Siyasal Kitabevi.
- Çakıroğlu, O., & Tunçer, B. (2018). Özel Eğitimde Teknoloji Destekli Öğretim Uygulamalarının İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45(4), 361-380. <https://doi.org/10.21043/tebd.467242>
- Diken, İ. H. (2016). Kaynaştırma Yoluyla Eğitimde Başarı: Özel Gereksinimli Çocukların Sınıf Ortamlarında Eğitimi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46(3), 317-335. <https://doi.org/10.17556/jef.21754>

EYHGM. (2023). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni.

https://www.aile.gov.tr/media/151724/eyhgm_istatistik_bulteni_ekim_23.pdf

Glesne, C. (2011). *Becoming qualitative research: An introduction* (4th ed.). Pearson Education.

Graham, S., & Harris, K. R. (2019). Evidence-based practices in writing. In S. Graham, C.

MacArthur, & M. Hebert (Eds.), *Best practices in writing instruction* (pp. 3–28). The Guilford Press.

İftar, G. (1998). Özel Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim. S. Eripek (Ed.) *İçinde Özel Eğitim*.

T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

İlgar, Ş. (2017). Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli Öğrencilerle İlgili Farkındalığının

İncelenmesi (İ.Ü. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Örneği). *HAYEF Journal of Education*, 14(1), 313-338.

İnce, M., Fırat Durdukoca, Ş., & Cumalı, D. (2023). Öğretmen Adaylarının Özel Gereksinimli

Öğrencilerin Eğitimlerine Yönelik Tutumlarının Tespit Edilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* (56), 911-928. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1264162>

Knobe, J., & Nichols S. (2013). *Experimental philosophy*. Oxford University Press.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage Publications.

Lester, S. (1999). *An introduction to phenomenological research*. Stan Lester Developments.

Marshall, C., & Rossman, G. B. (2014). *Designing Qualitative Research*. Sage

Maxwell, J. A. (2012). *Qualitative research design: An interactive approach*. Sage

MEB. (2024). *Mersin/Akdeniz, Akdeniz Özel Eğitim Uygulama Okulu I. Kademe*.

https://akdenizozelegitim1.meb.k12.tr/33/11/757463/okulumuz_hakkinda.html

Mengi, A. (2019). Engelli Öğrencilerin Üniversite Eğitimi Sürecinde Karşılaştığı Güçlükler: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 147–170.

Merriam, S.B. & Tisdell, J. E. (2015). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. Jossey-Bass.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Pegem Akademi.

Schneider, M., & Preckel, F. (2017). Variables associated with achievement in higher education: A systematic review of meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 143(6), 565–600.

<https://doi.org/10.1037/bul0000098>

Sharma, U., Loreman, T., & Forlin, C. (2012), Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 12, 12-21.

<https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2011.01200.x>

Smith, M. D., & Fowler, K. M. (2009). Phenomenological Research. In J. Paul, J. Kleinhammer-Tramill, & K. Flower (Eds.). *Qualitative research methods in special education* (pp. 163-178). Love Publishing Co.

T.C. Resmî Gazete. *Milletlerarası Sözleşme*. 14.07.2009. Sayı: 15137.

<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/EngellilerinHaklarinaIlsinSozlesme.pdf>

Turnbull, A. P., Turnbull, H. R., Erwin, E. E., Soodak, L. C., & Shogren, K. A. (2015). *Families, professionals, and exceptionality: Positive outcomes through partnership and trust* (7th ed.). Merrill Prentice Hall.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2002). *Türkiye Özürlüler Araştırması*. (2002).

<https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0014899.pdf>

Van der Veen, S., Evans, N., Huisman, M., Welch Saleeby, P., & Widdershoven, G. (2022).

Toward a paradigm shift in healthcare: using the International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) and the capability approach (CA) jointly in theory and practice. *Disability and Rehabilitation*, 45(14), 2382–2389.

<https://doi.org/10.1080/09638288.2022.2089737>

WHO. (2011). World Report on Disability. https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/en/

World Health Organization [WHO]. (2001). International classification of functioning, disability and health: ICF. Geneva.

<https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/42407/9241545429.pdf;jsessionid=9AFACD4ADC24A1506223D1B0DED262D4?sequence=1>

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

The main problem of this research is to reveal the level of inequalities of opportunities, injustices and material deficiencies that students with special needs encounter in the education process; is to understand the root causes of these problems or lack of opportunities and to develop solutions to eliminate these deficiencies (Altun, 2020). The inequalities and lack of opportunities in the education of students with special needs have been tried to be understood through the experiences, opinions and perspectives of special education teachers. Special education teachers play an important role in increasing opportunities in order to better respond to the individual needs of students with special needs, ensure justice in education, and maximize the potential of students (İlgar, 2017). In particular, it is important to conduct scientific research to reveal the possibilities of providing a more effective education to students with special needs, to determine the deficiencies that students with special needs face in education, and to provide a more effective education to students with special needs, based on the opinions of experienced special education teachers, in order to increase the opportunities in the education of students with special needs. Therefore, this research is an important research in that it provides a projection for increasing opportunities in the education of students with special needs and develops suggestions for policy makers and practitioners on preventing the current inequality in special education.

This research aims to reveal the opinions and suggestions of special education teachers regarding increasing the opportunities of students with special needs in their educational processes. In this regard, answers were sought to the following research questions:

- What are the opinions of special education teachers about increasing the opportunities in the educational processes of students with special needs?
- What are the suggestions of special education teachers to increase the opportunities in the educational processes of students with special needs?

This section includes subheadings such as the research design, study group, data collection tools, data analysis and reliability. Qualitative research method was used in the research. Qualitative research method is used to make disadvantaged groups visible and to examine in detail the experiences of individuals within the ever-changing dynamics of social reality (Glesne, 2011). Qualitative research method is a preferred method to re-create facts and theories by examining existing theories in detail (Knobe & Nichols, 2013) and to examine social events or phenomena in depth in the form of field research. In this research, qualitative research method was preferred because the examination of the opinions of special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs was conducted as a field research.

In the research, phenomenology design, one of the qualitative research designs, was preferred. With this design, it is tried to reveal the meanings that the participants attribute to the social phenomena and their lives they experience by consulting the opinions of the participants who experience the social phenomenon (Smith & Fowler, 2009). The phenomenology design approaches the participants' experiences holistically and addresses the participants' perceptions, judgments, feelings, experiences and behaviors within the framework of a reason (Lester, 1999). In this research, the phenomenological design was preferred in order to understand the perceptions and opinions of special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs.

The study group of the research refers to the selection of participants who will serve the purpose of the research and provide in-depth information to the research (Creswell, 2014; Patton, 2014). The study group of the research is formed by establishing certain criteria or depending on a list of criteria (Marshall & Rossman, 2014). In this research, criterion sampling type, which is one of the purposeful sampling types, was used by taking certain criteria into consideration when creating the study group. The study group of the research consists of special education teachers working in special education schools, rehabilitation centers and special education classes in Van province and central districts. Participants were selected by taking into account the criterion of being a special education teacher with at least 10 years of experience. Thus, participants who would contribute more to the research in terms of knowledge, manners, experience and experience or provide more in-depth data were preferred for the study group of the research.

The field research was conducted over a three-month period in January-March 2024. In this study, research data was collected through a semi-structured interview form. The data collected with a voice recorder were deciphered by the researchers and transcribed in word using a computer. After deciphering, the data were classified according to the research questions. Thus, the research data was presented through descriptive analysis. The data analysis process was carried out by systematically considering the opinions, expectations and suggestions of the participants. Codes appropriate to the research question or theme are shown in the tables. Below the table, the research data are presented descriptively, based on the direct statements of the participants.

Based on the opinions of experienced special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs, the research findings are presented under three headings and three tables based on three basic questions. Table 2 shows the opinions of special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs; Table 3 shows the expectations of special education teachers regarding increasing opportunities in the education of students with special needs; Table 4 includes the findings regarding the suggestions of special education teachers to increase opportunities in the education of students with special needs. The tables include categorically determined codes, number of participants, frequency of opinions and data reflecting sample opinions.

In the research, it was found that special education teachers mostly expressed their views on eliminating injustice and inequality of opportunity in special education, in order to increase the opportunities in the education of students with special needs. In addition, it has been determined that special education teachers mostly have expectations that the classroom environment should be adapted to the needs of students with special needs in order to increase the opportunities in the education of students with special needs. In order to increase the opportunities in the education of students with special needs, special education teachers have mostly offered suggestions about providing special education with materials that will increase the opportunities in special education. The research concluded that students with special needs should be provided with the necessary support in inclusive educational environments in order to increase the education opportunities of students with special needs, to eliminate the injustice that students are exposed to, and to ensure equality of opportunity.